

5. Олексюк О. М., Ткач М. М. *Педагогіка духовного потенціалу особистості*. Київ: Знання України, 2004. 264 с.
6. Шелюто В. М. *Проблема сакрального як естетична проблема у німецькій класичній філософії*. Джерело доступу: http://fd.snu.edu.ua/info/files_articles/collection_13/article14.pdf (дата звернення: 3.03.2024).

Дяків Марія Володимирівна
(м. Івано-Франківськ, Україна)

DOI: <https://doi.org/10.37835/AMS-2024-17-18-04-3.08>

УДК 378.016:78

Основи колористичної естетики у методиці викладання дисциплін художнього циклу

Колористичне світосприйняття є важливим компонентом у формуванні художньої естетики, як педагога, так і здобувачів усіх рівнів освіти. У сучасному освітньому просторі велика увага приділяється розвитку художніх здібностей дитини. Ще змалечку у людини формуються асоціативні стереотипні уявлення про кольори та їх відтінки, із зростанням особистість все більше намагається зрозуміти кольорову будову навколишнього середовища. Розвивається здатність до сприйняття складних кольорових тонів, посилюється увага до нюансних поєднань, видозмінюються кольорові вподобання. У процесі формування колористичної естетики учнів та студентів художник-педагог розробляє методичні етапи роботи над кольоровим зображенням, що дозволяє глибше пізнати колористику, зрозуміти якості та властивості локальних та предметних кольорів. Поступове пізнання законів та принципів колористики надає творчій особистості як практичного так і теоретичного досвіду – процес малювання відбувається в аспекті колористичного аналізу зображення. Для вирішення різних творчих завдань існують методики якісного виконання кольорової форми. Тому важливо художнику-педагогу знати та володіти методикою викладання колориту – складної організації побудови колористичної естетики художніх творів, зокрема образотворчого мистецтва [2]. У запропонованому дослідженні здійснена спроба визначити методичні підходи до опанування колористичної естетики в художньому навчанні здобувачів освіти.

Поняття "колористична естетика" складається з компонентів (колір, естетика), які допомагають художнику зрозуміти і правильно використовувати колір та його відтінки на практиці. Визначення естети розглядається

насамперед, як "наука про почуттєво-емоційне освоєння нашого життя і природу естетичної свідомості, про феномен прекрасного і неповторний світ мистецтва, які існують як результат художньо-творчої діяльності людства" [3]. Споглядаючи та досліджуючи оточуючий світ людина пізнає його, завдяки об'єму різноманітних форм та кольорових поверхнях. Навколишнє середовище є тим джерелом натхнення для митця, де існує логічна гіпербола природних форм і людина, як частина цього середовища органічно доповнює його. Особливої уваги заслуговує колористична естетика, тобто органічне поєднання якостей та властивостей кольорів в художньому творів.

Розвиток творчих здібностей художника-педагога – це систематизований процес навчання, що включає сприйняття, розуміння та реалізацію художнього потенціалу особистості. Для людей творчих професій важливим є набуття естетичного світобачення, що формує в свою чергу поняття категорії "естетичного смаку". Без останнього неможливо б було здійснити порівняння "недосконалого" та "досконалого" у візуальному мистецтві, визначити художні особливості колористичних композицій, прослідкувати за генезою змін в творчому мисленні митців та педагогів. Процес формування колористичної естетики передбачає емоційне сприйняття та розуміння кольору як рефлексії на оточуючий світ. Здатність людини бачити різноманітні кольорові тони викликає потребу в організації гармонії при їхньому поєднанні. Для цього митець використовує власні художні відчуття, що спровоковані кольоровими вподобаннями та поєднує їх з логікою використання якостей та властивостей кольорів. В наш час важливо знати і розуміти тенденції змін кольорових палітер художників минулого, вивчати їх підходи до створення колористичних композицій, інтерпретувати кольорові співвідношення відносно концептуальних ідей тощо. Розвиток кольорової естетики у творчій практиці художників є важливим чинником, що характеризує рівень майстерності у передачі поліхромії зображення.

Теоретично-науковий навчальний матеріал спрямований на засвоєння та необхідне використання законів колористичної естетики у навчально-творчій діяльності студентів при виконанні практичних завдань, в яких: виведено колір, як зображально-виражальний засіб, що підпорядкований законам (фізичним, біологічним, оптичним, психологічним, естетичним); кольору властива зображальна умовність та інформативна функція; колір – художній метод; колір – основа мистецтва живопису; колір – засіб формотворення кольорового враження.

Перше знайомство з кольором, як об'єктивною якістю поверхонь відбувається в освітньому компоненті "Кольорознавство", який поділяється на частини теорія та практика кольору. Згідно теоретичного пізнання кольору

вивчаються стилі, які формувались протягом багатьох століть і в яких митці розвивали художні смаки та навички людства, з'явилися усталені композиційні принципи побудови форми, що взаємопов'язана з кольором. На полотнах художників епохи Відродження, Бароко, Рококо, Класицизму помітний поступальний розвиток кольорової системи, через застосування та сприйняття інноваційних методів – з'являються нові якості та властивості кольорів. У період становлення модернізму розуміння кольору змінюється з реалістичного копіювання на формально подані кольорові композиції.

Варто наголосити на тому, що колір у художніх творах образотворчого мистецтва розвивається у двох напрямках: перший пов'язаний з точним наданням формам якостей та ознак реалістичного зображення, другий – формальний, де колір відокремлений від належних йому об'ємних якостей, але збережені деякі характеристики (теплохолодність, насиченість, кольоровий контраст) [1].

Формування кольорової естетики у художників-педагогів – це цілеспрямований процес, що включає теоретичну та практичну підготовку з основ кольорознавства, композиції, живопису тощо [4]. Зокрема, в живописних практиках здобувачі освіти розвивають навички пізнання гармонії кольору в умовах натурного спостереження за явищами та предметами. Головна функція педагога полягає у роз'ясненні законів та принципів створення кольорової форми на основі світлотіньових змін та перспективи кольору. Вивчаючи взаємозв'язок світла і кольору студенти правильно формують площини світла, півтіні, тіні та рефлексів на предметах зображення. Світло – це видима площина будь-якого тіла, що поглинає і відбиває найбільшу кількість світлових променів й має видимі світлотні різниці між іншими площинами. Півтінь – це градаційний перехід від світла до тіні, як в ахроматичній так і у хроматичній гамі кольорів. Власна тінь – займає площу, яка знаходиться найдалше від площини світла і поряд з рефлексом. Падаюча тінь – це площина, що утворюється за допомогою падаючих променів світла від предмета на площину. Падаюча тінь найбільш темна і активна по тональності. Рефлекси – властивості, що притаманні усім тілам у процесі взаємного обміну кольорами, при якому на фігурах з освітленої чи з тіньової частини виникають невеликі площини світлих кольорових плям.

Завдяки півтіні формується об'єм та виявляється тональне співвідношення світлої площини до темної. Активне світло зумовлює появу власних тіней на формі. У свою чергу площина тіні не має чітких меж, вона з одного боку переходить у півтінь, а з іншого у рефлекси. Тінь, як і півтінь зазвичай розміщуються ближче до середньої вісі предмета і тому при спогляданні форми наше око сприймає її в опуклому стані. Якщо форма не має

рефлексів, а тінь та півтінь знаходяться по краях предмета, то навіть не дотикаючись до нього можна зрозуміти про ввігнутість площини.

Тінь та світло на формі завжди будуть насиченими і ахроматичний тон проявиться активніше.

Півтіні та рефлекси це проміжні ахроматичні тони, що взаємодоповнюють світло та тінь. На відміну від півтіні, яка утворюється за допомогою світла, рефлекси виникають при попаданні стороннього ахроматичного кольору від оточуючих предметів. Розміщуючись по краях предмета рефлекси з тіньової і з освітленої сторони, займають площину зменшеної форми того предмета від якого вони падають. Накладаючись на предмет рефлекси переносять з собою колірний тон інших предметів. Розглядаючи натюрморт на певному фоні можна сказати про те, що рефлекси також переносяться з оточуючих площин на предмети, а з предметів на площини. В останньому випадку рефлекси виявляються у падаючих тінях. Рефлекси найбільш виявлені на опуклих формах. Площини світла, тіні, півтіні, рефлексів не однакові по формі, як правило світло та тінь найбільші, півтінь – середні, рефлекси – найменші.

Методично опрацьоване світлотіньове хроматичне рішення будь якого завдання визначає його поетапність виконання: правильна лінійно-конструктивна побудова; визначення і зображення графічних площин (світло, півтінь, тінь, рефлекси); підбір предметного хроматичного тону, який би відповідав постановці за насиченістю; опрацювання всіх згаданих площин у такій послідовності – від прокладання фарбами більш світлих до більш темних площин; поступове накладання однієї хроматичної площини на іншу для досягнення потрібної насиченості та поділу від світлих до темних кольорових градацій.

Для досягнення колористичної гармонії важливо користуватись властивістю теплохолодності. В живописних завданнях діє правило гармонійного поєднання – світло тепле, а тінь холодна і навпаки, якщо світло холодне то тінь тепла. Теплий чи холодний колір визначається при порівнянні його з іншим кольором. Теплохолодність – поняття сукупності двох протилежних характеристик кольору. У природному середовищі усі кольори спектру бувають холодними й теплими. Наприклад, наближення червоного до відтінків жовтих кольорів визначається, як теплота, а зеленого до синього – холодністю. Ці прості приклади засвідчують, що теплота і холодність кольору визначається асоціативними відчуттями людини у співвідношенні з іншими кольоровими площинами.

Для виявлення просторових та перспективних якостей кольору у площинах об'ємних предметів слід виділити градаційне скорочення кольору,

від темного насиченого на передньому плані до світлого при віддаленні форми вглиб. Перспективне скорочення кольору по формі супроводжується його змінами: теплохолодності, насиченості, колірною тону. Менші по масі предмети відзначаються світлою поверхнею, а більші форми темніші. Яскравість кольору виявляється активніше на теплих площинах жовтого та світло-зеленого кольорів, які розташовані поряд з контрастними по відношенню до них фіолетовими та червоними кольорами. Тіньові площини до контрастного світла будуть проявляти себе активніше та темніше на гранях сторін предметів. Предмети, що розташовані ближче до глядача яскраві та насичені по тону, а на задньому плані менш насичені та тьмяні.

Знаючи якості і властивості кольорів та використовуючи їх на практиці можна досягнути кольорової гармонії, яка в свою чергу відповідає колористичній естетиці. Ці два поняття тотожні, адже спрямовані на досягнення красивого колористичного зображення, виконаного згідно художніх принципів та творчого світосприйняття митця. Художник-педагог користується методичними розробками для визначення гармонії кольору – кольорового показника естетичної виразності. Формотворення є важливою характеристикою кольорів, без якого не існують предмети. За таких умов колір як одиниця художнього осмислення речей живої і неживої природи є безумовною характеристикою, завдяки якій створюється можливість візуально сприймати тектоніку та природу форм в гармонійній єдності усіх компонентів.

Література:

1. Басанець Ю., Осипчук М. *Кольоровий контраст як засіб підсилення звучання ідеї живописного твору*. 2017. С. 369-381.
2. Корницька Л. *Кольорознавство в мистецькій освіті. Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. 2022. Вип 52, том 2. С.153-158.
3. *Теорія естетики*. Пер. з нім. / Т. Адорно; пер. П. Таращук. Київ: Основи, 2002. 518 с..
4. Туманов І. М. *Рисунок, живопис, скульптура: теоретико-методологічні основи комплексного навчання*. Львів: Аверс. 2010. 496 с..